

ÉÉN GROTE FICTIEVE AUTOBIOGRAFIE

HET WERK VAN KUNSTENAAR RINUS VAN DE VELDE

Rinus Van de Velde (°1983) heeft in nauwelijks tien jaar tijd een uitzonderlijk oeuvre opgebouwd. Op z'n tweeëndertigste geniet hij in binnen- en buitenland bekendheid voor zijn monumentale, realistische houtskooltekeningen, waarin hijzelf als personage vaak opduikt. Hoewel: niets is wat het lijkt. “Ik teken het leven dat ik niet heb en dat ik ook nooit zal hebben”, zegt de kunstenaar. “Ik teken de leugen. Het heeft geen zin om de waarheid te tekenen: die is redelijk saai. Daarom verzin ik mijn eigen biografie.”

Voor zijn jongste solotentoonstelling in het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst S.M.A.K. in Gent¹ heeft Rinus Van de Velde negen grootschalige houtskooltekeningen gemaakt: de meeste zijn drie bij zes meter, een enkele is zelfs drie bij tien meter groot. Voor deze serie, die als titel *Donogoo Tonka* draagt, heeft de kunstenaar zich laten inspireren door een boek uit 1920 van de Franse auteur Jules Romains. *Donogoo Tonka* is een satirisch scenario, dat in 1936 leidde tot een Duitse film. Maar men maakte er toen een liefdesverhaal van, dat totaal verschilt van het uitgangspunt. Eigenlijk is het werk dus nooit verfilmd. Dat geeft Rinus Van de Velde de mogelijkheid om zijn eigen fantasie op het script los te laten.

De intrige is een kolffe naar zijn hand: een beroemde aardrijkskundige zet zijn academische reputatie op het spel als blijkt dat de Zuid-Amerikaanse stad waarover hij schrijft puur verzinsel is. “Het tweede personage, en dat ben ik, geeft zijn leven aan die professor en zorgt ervoor dat die stad zal ontstaan”, zegt Van de Velde. “Hij bouwt: de fictie wordt werkelijkheid. Zo ben ik ook: een soort fraudeur. Ik verzin een fictie die realiteit wordt: mijn tekeningen en sculpturen hangen en staan in het S.M.A.K.”

ERIC RINCKHOUT

werd in 1956 geboren in Antwerpen. Hij studeerde Nederlandse en Engelse literatuur aan de Vrije Universiteit Brussel. Van 1989 tot begin 2016 werkte hij als cultuurredacteur bij de krant *De Morgen*. Hij is nu zelfstandig publicist en schrijft over beeldende kunst, architectuur en literatuur. Hij publiceerde twee boeken over Willem Elsschot

(*Dwaalspoor* in 2006 en *De Grote Antwerpse Willem Elsschot Atlas* in 2010) en diverse publicaties over beeldende kunst, waarvan *Ontrafeld. Een verrassend parcours door de westerse kunstgeschiedenis in 50 iconische schilderijen* (Borgerhoff & Lambergits, 2014) de recentste is. Contact: eric.rinckhout@gmail.com

Maar laten we eerst eens kijken naar de wortels van Rinus Van de Velde. Hij heeft niet vanaf het begin dit soort filmische reeksen van manshoge tekeningen gemaakt. Het is allemaal klein begonnen – letterlijk en figuurlijk.

IEDEREEN SPEELT EEN ANDERE ROL

In 2008, op z'n vijftienvingste, had Rinus Van de Velde een tentoonstelling in de bescheiden – intussen verdwenen – First Floor Gallery op het Antwerpse Zuid. Hij liet daar tekeningen zien van geringe omvang: het formaat varieerde van postzegel tot affiche. De tekeningen baadden in de sfeer van de jaren 1950 en 1960. De hoofdpersonages waren onderzoekers, wetenschappers, kunstenaars en ontdekkingsreizigers, die helemaal opgingen in hun soms bizarre en meestal moeilijk ontcijferbare bezigheden. Ze leken zo geplukt uit vergeelde afleveringen van magazines als *National Geographic*. Nagenoeg elke tekening voorzag de kunstenaar van een ironisch commentaar in de trant van de Britse cartoonist Glen Baxter. Alle tekeningen samen bedekten een wand, waardoor ze een weefsel van beelden vormden en iets van een installatie of totaalkunstwerk hadden. Toen al was duidelijk dat Van de Velde een subtiel gevoel voor humor had en een voortreffelijk tekenaar was.

Kort daarna is hij beginnen te werken aan “pseudodocumentaires”²: fictieve vertellingen en deels gefantaseerde biografieën van bestaande figuren. Op het kruispunt van geschiedenis en verbeelding maakte Van de Velde langere verhalen waarin hij in de huid kroop van alter ego's zoals de Amerikaanse modernistische beeldhouwer William Crowder³. Van de Velde omschrijft deze werken als “een gefantaseerd verhaal [...] over

Rinus Van de Velde, "It's as if someone is observing us with a sense of overview we seem to lack, some-one who knows better than us what exactly it is we're doing here", writes the artist in his notebook..., uit de reeks *The Story of Frederic, Conrad, Jim and Rinus*, 2013, 220 x 410 cm, houtskool op doek, ingekaderd, courtesy Tim Van Laere Gallery, Antwerpen.

de spanning tussen werkelijkheid en kunst, en over de grenzen van de identificatie met een held."⁴ Zijn fascinatie voor het spel met identificaties verklaart Van de Velde zo: "Er schuilt een grote kracht in de verbeelding. De 'wat-als'-constructie is voor mij altijd belangrijk geweest. Ik kom uit een normale omgeving: een gewoon gezin in Leuven. Als zestienjarige zag ik de film *Basquiat*. Daarvoor was ik eigenlijk weinig met kunst bezig. Door *Basquiat* besepte ik plots dat er zoiets als een hedendaagse kunstenaar bestond. Jean-Michel Basquiat werd door zijn galeriehouder in een kelder opgesloten, waar hij zijn schilderijen maakte te midden van de heroïnespuiten. Ik wou kunstenaar worden, maar helaas had ik niet zo'n ongelooflijke biografie."

Daarom begon Rinus Van de Velde te fantaseren dat hij een kunstenaar was en tekende stiekem op zijn kamer. Hij kocht ook een gitaar en beeldde zich in dat hij een muzikant was. "Stilaan begon ik mijn eigen normaliteit te wantrouwen en ontstond de drang tot mythologiseren. Ik begon me dus in te beelden welk werk ik zou maken als ik een bepaalde kunstenaar was. Ik vereenzelvigde mij met William Crowder: dat gaf

mij een alibi om dat soort werk te maken. Als dat puur uit mezelf had moeten komen, was dat niet gelukt.”

Vervolgens ontstonden reeksen rond schaakgrootmeester Bobby Fisher, de Amerikaanse minimalistische schilder Ellsworth Kelly en de Russische dichter Vladimir Majakovski: stuk voor stuk alter ego's van Rinus Van de Velde.

Tegelijkertijd werden zijn tekeningen groter. Zo maakte Van de Velde in 2010 in de Antwerpse kunsthal Extra City een houtskooltekening van drie meter hoog en achttien meter lang, rechtstreeks op de muur. “Tekenen lijkt het belangrijkste”, zei de kunstenaar toen, “maar eigenlijk zijn de voorbereiding en het onderzoekwerk veel belangrijker. Ik moet geschikte beelden hebben en soms bekruipt mij de vrees dat ik die niet meer vind.”⁵

Op die netelige kwestie heeft de kunstenaar vrij snel een antwoord gevonden. Hij bouwde een decor – een soort filmset – waarin hij met vrienden taferelen uitbeeldde. Die scènes liet hij fotograferen en aan de hand van die foto's maakte hij tekeningen in zijn geliefkoosde materiaal – houtskool op doek – en op steeds groter formaat.

Het resultaat zijn tekeningen waarin hij samen met zijn vrienden een rol speelt. Ook zijn Antwerpse galeriehouder Tim Van Laere wordt vaak als personage opgevoerd. Iedereen krijgt een andere naam en speelt een andere rol dan in het ware leven. Ze zijn zichzelf, en toch weer niet.

In *The Story of Frederic, Conrad, Jim and Rinus* – een reeks van zeventien vaak levensgrote tekeningen uit 2013 – hebben vier vrienden zich teruggetrokken in een blokhuut in een verafgelegen bos. Ze drinken, roken, eten, werken, lezen en vechten met buitenstaanders. Het gaat niet om een volledig verhaal, maar eerder om momentopnames in één setting: er zijn overeenkomsten met de zwart-witfotoromans van decennia geleden, met sitcoms en Amerikaanse films uit de jaren 1950 en 1960. James Dean, Jack Nicholson, Dennis Hopper. Een ode aan de vriendschap. *This is a man's world...* ergens tussen feit en fictie in.

Rinus Van de Velde is dus ook van zijn vrienden personages beginnen te maken: ook zij krijgen een fictieve biografie, die weliswaar deels gebaseerd is op hun echte leven. Van de Velde wil daarom niet met professionele acteurs werken: er moet altijd een band zijn tussen hemzelf en zijn medespelers.

Hoe filmisch de kunstenaar ook werkt, er is een duidelijk verschil met professionele opnames van een langspeelfilm. “Ik ben vaak op de set van regisseur Robin Pront gaan kijken toen die *D'Ardennen* aan het filmen was. Ik ben erg geïnteresseerd in belichting en organisatie. Zo leer ik bij. Maar tegelijk huiver ik van het grote productieaspect. Ik wil mijn organisatie klein houden: ik werk alleen en krijg hulp van twee of drie decorbouwers. Ik wil niet dat het zo'n filmset wordt met vijftig medewerkers. Ik wil thuis, in mijn atelier, mijn fictieve wereld creëren. Geen groot filmisch gebaar. Het moet niet professioneel en rendabel worden: ik wil niet tegen de tijd werken. En ik wil

Rinus Van de Velde werkt aan “‘What isn’t, can be done’, I continued”, 300 cm x 600 cm, 2016, houtskool op doek, te zien in de expositie *Donogoo Tonka* in het S.M.A.K. Gent, courtesy Tim Van Laere Gallery, Antwerpen.

de vrijheid behouden om het vierde shot niet te gebruiken. Op een echte filmset is dat veel moeilijker...”

En er is nog een verschil. Van de Velde mag dan een personage spelen, hij relateert: “Pas op, ik ben geen *method actor*, ik vereenzelvig mij niet met mijn personage.

MONUMENTAAL EN MEESTERLIJK GETEKEND

Sinds kort is Rinus Van de Velde een stap verder gegaan. Hij werkt nu met een cameraman, waardoor zijn aanpak nog filmischer is geworden. Voor zijn expositie *Where Clouds Become Sculptures and a Dog Talks Philosophy*, in de herfst van 2015 bij Tim Van Laere Gallery in Antwerpen, bouwde hij bovendien niet één maar tien verschillende

decors, waardoor zijn verhaal niet aan één setting gebonden is, zoals de blokhut in *The Story of Frederic, Conrad, Jim and Rinus*. Zo kan Van de Velde nu één groot filmisch *on the road*-verhaal vertellen over zichzelf en zijn vriendin aan de hand van tien gigantische stills. Nog een nieuwigheid is dat de kunstenaar enkele decorstukken uit zijn atelier toonde. Die rekwisieten kunnen beschouwd worden als sculpturen en maken van de expositie één groot totaalkunstwerk. Intussen zijn de onderschriften van de vroegste tekeningen uitgegroeid tot een volledige tekst – meestal ironisch en speels-intelligent – die vaak een eigen, prominente plaats op de wand heeft gekregen.

Met zijn monumentale houtskooltekeningen oogst Van de Velde succes in binnen- en buitenland. Hij heeft al drie keer het tentoonstellingsseizoen van zijn Antwerpse galerie Tim Van Laere geopend. In september 2015 kreeg hij voor de opening 1.300 duimpjes op Facebook en was de vernissage een ware overrompeling. Inmiddels zit Van de Velde met zijn werk ook bij galleries in Berlijn (Kromus + Zink), Los Angeles (Patrick Painter Inc.) en Amsterdam (tegenboschvanvreden), en stelde hij tentoon in het Centro de Arte Contemporáneo in het Spaanse Málaga (2013) en in de Kunsthalle São Paulo in Brazilië (2015-16). Zijn werk is aangekocht door musea als M HKA Antwerpen en S.M.A.K. Gent en door de bank Belfius. Amerikaanse en Spaanse privéverzamelaars happen toe.

Wat zijn de redenen voor dit grote succes? Er is in de eerste plaats het onloochenbare feit dat hij een meesterlijk tekenaar is. Zijn contrastrijke werken, in het diepste zwart en stralendste wit, zijn zinnelijk getekend en daardoor erg verleidelijk. Bovendien is er de monumentaliteit van het werk: het gaat om een nadrukkelijk aanwezige, meer dan levensgrote wereld, waar de toeschouwer zo in kan stappen: tekeningen als een bioscoopscherm met een projectie in zwart en wit.

“Schaal is belangrijk in mijn werk”, beaamt Van de Velde. “De toeschouwer moet het beeld kunnen scannen: er moet veel te zien zijn. Bovendien kan ik door de schaal van de tekening bepaalde delen vrij abstract houden. Dat vind ik boeiend. Op een kleine tekening is zo iets onmogelijk.”

De kunstenaar wil met zijn grote tekeningen ook de impact van een film bereiken. “Elke zondag ga ik naar de bioscoop. En telkens weer ben ik bij het eerste shot onder de indruk van de grootte en de impact. Zo zou mijn werk er moeten uitzien.”

Tegelijk relativeert Van de Velde dat filmische aspect van zijn werk. Of vindt hij dat het op z'n minst heel dubbelzinnig is. “Neem nu een film als *D’Ardennen*. Die heeft iets erg realistisch: je wilt in die personages geloven, terwijl het in mijn werk nooit de bedoeling is dat je het allemaal gelooft of denkt dat het echt gebeurd is. Mijn werk is heel nadrukkelijk een leugen.”

Daarom gaat Rinus Van de Velde ook niet op zoek naar bruikbare locaties, maar construeert hij decors waarin hij zijn eigen fantasie kan botvieren. Zo is een café ont-

Rinus Van de Velde, *A shady job that must forever remain out of sight and undocumented,....*, 2014, 150 x 220 cm, houtskool op doek, ingekaderd, gemaakt voor *The Revenge of the Common Place* (Biënnale Venetië 2015), courtesy Tim Van Laere Gallery, Antwerpen.

staan met een Franz West-zetel, een David Hockney-tafeltje en een Maarten Van Severen-toog, een verzameling design- en kunstvoorwerpen die je niet meteen in de werkelijkheid zal aantreffen.

Die decors moeten evenmin tot in de puntjes worden afgewerkt. Zo is eerder het idee “jungle” belangrijk: de toeschouwer merkt dat het in de tekening om een nagebouwde, kartonnen jungle gaat, niet om *the real thing*.

In dat verband is de tekening veelzeggend die Rinus Van de Velde maakte voor de tentoonstelling *The Revenge of the Common Place*, een initiatief van de Vlaamse Gemeenschap op de Biënnale van Venetië 2015. Onderwerp waren de roemruchte kopieën die de Zweedse museumdirecteur Pontus Hultén rond 1990 liet vervaardigen

van de iconische rood-en-blauwe Brillo Box van Andy Warhol uit 1964. Warhol had zelf de oorspronkelijke kartonnen verpakking van de Brillo-schuursponsjes in hout nagebootst – en er een kunstwerk van gemaakt. Rinus Van de Velde speelt in zijn tekening de rol van Pontus Hultén, die – ironischerwijs in zwart-wit – enkele exemplaren van de Brillo Box aan het beschilderen is. Het gaat dus om een kopie van een kopie van een kopie. Hoeveel keer kun je iets namaken en reproduceren? Het is duidelijk een thema dat Rinus Van de Velde intrigeert en dat hij met veel gevoel voor ironie uitbeeldt. In zijn hele oeuvre.

ONE SHOT MOVIES

Toch blijft Van de Velde veel tijd steken in het bouwen van échte decors. Hij vindt dat er toch iets concreets aanwezig moet zijn. Maar vaak werken de decorbouwers zijn oorspronkelijke summiere ontwerpen anders uit. Het is een samenwerking die de kunstenaar vaak op nieuwe ideeën brengt.

“Ik neem wel de eindbeslissing, als een soort regisseur. Maar het is ongelooflijk dat de bouwers er mee over nadenken: we versterken elkaar, onze dialoog is een verrijking. Zo werkt het ook met Koen [*schrijver Koen Sels; ER*], die de teksten maakt. Ik geef hem informatie over de tekeningen, waarna hij begint te schrijven. In negentig procent van de gevallen is het resultaat wat ik wil – en veel meer –, maar soms moet ik ook kunnen zeggen dat ik het anders wil.”

Rinus Van de Velde is dus een groep. “Het is een fictie dat ik dat helemaal alleen zou doen. Ik geloof ook niet in het romantische cliché van de kunstenaar als genie. Dat bestaat, maar ik ben het niet. Er worden bijvoorbeeld honderd foto’s gemaakt en dan zitten wij hier allemaal samen om te praten en te kiezen. Die foto’s beschouw ik als mijn schetsen.”

In al die jaren is het tekenen met houtskool een constante. Waarom? “Dat heeft met snelheid te maken. En met energie. Ik schakel keuzes uit: ik moet geen kleur zoeken. Ik kan me concentreren op het beeld. Ik werk ook in één laag, ik moet niet opbouwen of me bezighouden met de achtergrond. Ik heb dat ook nooit gekund, hoewel ik telkens weer probeer om in kleur te werken, maar dat mislukt altijd. Daarom wil ik graag ergens een kamer ver weg waar ik kan experimenteren en het toeval toelaten. Falen doe je het liefst in je eentje. Experimenteren doe ik ’s nachts. Dat ziet niemand. En ik ben ook opnieuw met kleiner werk bezig als tegenwicht voor de grote producties: een tekening die op het eind van de dag af is. Die snelheid en lichtheid wil ik niet vergeten.”

Van de Velde houdt ook van de houtskool omdat kleur te veel naar de werkelijkheid zou verwijzen. Houtskool benadrukt de fictie: we zien de wereld nu eenmaal niet in zwart-wit. Zo versterkt de kunstenaar het idee dat de toeschouwer naar een fictie van de realiteit kijkt.

Rinus Van de Velde, 'Our silhouettes in a sharp sun.', 2015, 300 cm x 480 cm, houtskool op doek, te zien in de expositie *Donogoo Tonka* in het S.M.A.K. Gent, courtesy Tim Van Laere Gallery, Antwerpen.

Een van zijn grote inspiratiebronnen is de Amerikaanse kunstenaar Cindy Sherman, die zich in haar oeuvre voorstelt in talloos veel vermommingen. “Ze doet dat helemaal in haar eentje. Ze verkleedt zich en maakt foto’s met de zelfontspanner. Privé en intiem. Ik hou van het gemak waarmee ze dat doet. De eenvoud ook. Een meisje dat zich transformeert met zo weinig middelen, enkel wat schmink.”

Ook fotograaf Jeff Wall is belangrijk – “voor zijn geloof in het beeld” – en Paul McCarthy, “die zijn heel eigen wereld creëert”. “De functie van het decor als sculptuur is belangrijk voor mij, al heeft McCarthy een rauwheid die er bij mij niet inzit.”

Rinus Van de Velde kijkt ook veel naar schilders – “pure fascinatie” – maar haalt zijn inspiratie toch vooral uit boeken en podcasts. “Verhalen zijn voor mij belangrijk.

En films: ik zie alles, zelfs de rommel. Ik hou van de totale verscheidenheid: romantische komedies én Jean-Luc Godard, Fritz Lang én Steven Spielberg. Ik kijk dus echt niet alleen naar film noir.”

Soms is er maar één beeld uit een film dat hem inspireert. Volgens zijn galeriehoudster in Los Angeles maakt hij *one shot movies*: het gaat telkens om één beeld, één still, waarin Rinus een heel verhaal tracht te vertellen en zoveel mogelijk narratieve elementen wil samenbrengen, zoals de cover van een stripverhaal alle ingrediënten van het boek bevat.

Eigenlijk wil Rinus Van de Velde met al zijn werk samen één groot verhaal vertellen, één grote fictieve autobiografie. Hij vertrekt steevast van het idee dat hij een leven visualiseert dat hij niet heeft en nooit zal hebben. Vroeger *tekende* hij dat, nu *bouwt* hij het ook na en speelt er zelf een rol in. Maar het blijft datzelfde grote verhaal. De leugen is het grondbeginsel: Rinus beeldt zich in dat hij iemand anders is. De fictie overstijgt de werkelijkheid.

Noten

- 1 Tentoonstelling *Rinus Van de Velde | Donogoo Tonka*, nog tot 5 juni in S.M.A.K., Jan Hoetplein 1, Gent.
- 2 PHILIPPE VAN CAUTEREN, 'Brief: Aan Rinus Van de Velde', in: *Rinus Van de Velde* (s.l., Uitgeverij Hannibal, 2014), p. 6.
- 3 Tentoonstelling *William Crowder. 40 Years of Sculpture* in S.M.A.K., 2008.
- 4 ERIC RINCKHOUT, "Soms vrees ik dat de beelden op raken". Rinus Van de Velde in 'Drawing Documents', een tentoonstelling over tekenen in kunsthall Extra City", *De Morgen*, 19 november 2010, p. 38.
- 5 *ibid.*

BRONNEN

- BART DE BAERE, *Rinus Van de Velde. The Story of Frederic, Conrad, Jim and Rinus. 5 September - 19 October 2013* (Antwerpen, Tim Van Laere Gallery, 2013)
- *Rinus Van de Velde* [Met tekstbijdragen van Philippe Van Cauteren, Koen Sels en Frederik Willem Daem] (s.l., Uitgeverij Hannibal, 2014)
- Gesprek met Rinus Van de Velde, Antwerpen-Borgerhout, 13 januari 2016.